

IZ RECENZIJA

Monografija je pisana jednostavnim i razumljivim jezikom na osnovu dokumenata i članaka u tisku. Donosi relevantne podatke o poslovanju i promjenama jednostavnim i jasnim jezikom i kao takova daje sva potrebna obavještenja o stogodišnjem životu jednog od najvećih i najvažnijih osječkih poduzeća, koje je prošlo kroz niz promjena kao i čitava privreda u Hrvatskoj. Ovakvih je monografija u Republici Hrvatskoj vrlo malo, jer njihova izrada zahtijeva ogroman napor, a pored toga malo je poduzeća koja do danas kontinuirano djeluju kroz stotinu godina. Odlika je ove monografije i što je pisana odmjereno, nepristrano, gospodarski, bez političkih kategorizacija, ali s dovoljno podataka da svaki čitatelj može utvrditi vrijeme njenog povoljnog ili nepovoljnog razvoja. Nema nikakve sumnje da je ova monografija povijesni dokument jednog vremena. Upravo stoga je posebna i vrlo vrijedna. Izvanredno je dobro dokumentirana priložima, fotografijama, izvodima iz tiska i privrednih časopisa, a u svakom slučaju tako da se sve može provjeriti i da se mogu nastaviti istraživanja pojedinih segmenata. U svakom slučaju radi se o izuzetno vrijednom djelu koje nosi karakteristike pionirskog rada kakvih mi u našoj ekonomskoj literaturi imamo malo, a u današnjem vremenu nimalo.

Prof. dr. sc. Mira Kolar-Dimitrijević, Zagreb

Ovu metodološki znanstveno sročenu monografiju, potpuno originalnog sadržaja, autorice su mogle napisati zahvaljujući metodološkom pristupu sagledavajući prilikom istraživanja zbivanja u totalitetu onodobnog života pri čemu su uložile veliki trud, zalaganje i nadasve veliku volju da napišu ovo djelo, i to bez predloška koji bi im poslužio kao uzor. Morale su ga stvarati same. Metodološki uzorak koji se u ovom rukopisu nalazi poslužiti će drugim znanstvenicima u pisanju monografija sličnoga sadržaja, tj. industrijskih poduzeća. Pri tome se može reći da u ovoj monografiji ništa nije ostalo što se moglo zasad u izvorima naći, a što nije u ovom rukopisu obrađeno i spomenuto. Posebna pozornost dana je praćenju unapređenja proizvodnje, novim asortimanima u proizvodnji i njihovom plasiranju na tržišta. Prilazeći izvorima znanstveno, autorice uočavaju i propuste u proizvodnji, bave se i nedaćama koje su radnike pratile ukazujući na slabosti u proizvodnji koje su dovodile tvornicu u pojedinim fazama u vrlo kritično stanje. Te poteškoće na koje autorice ukazuju nisu proizlazile samo iz slabosti tvornice nego iz postojećeg sustava u gospodarstvu. Kao glavno ali izvrsno obilježje ovog djela ističe se povezanost kronološkog slijeda i problemskog pristupa povijesnim činjenicama, kao i povijesnim procesima vremena o kojem je riječ, pri čemu se ističu dvije važne činjenice, a to su kronološko-problemski pristup, što knjizi daje izuzetno kvalitetno obilježje povijesno-gospodarske cjeline i cjelokupnost djela.

Dr. sc. Franko Mirošević, Zagreb

Rukopis *KAROLINA od Pillerovog paromlinskog društva, SLOBODE do Kraš grupe* napisan je prema svim znanstvenim i stručnim parametrima, koje postavlja povijesna znanost. Posebnu vrijednost knjizi daje prezentacija materijala arhivske, muzejske, novinsko-publicističke, fotografske i ostale građe. No, autorice su uz ovaj mukotrpan istraživački rad koristile i recentnu literaturu vezano za gospodarsku povijest Osijeka i šire. Monografije o pojedinim tvornicama u Osijeku, ovako stručno i sveobuhvatno napisane, nisu česta pojava. Dakle, knjiga je memento i poziv da o osječkoj bogatoj tvorničkoj tradiciji ne pričamo samo prigodničarski, politikantski, nego jednostavno tu činjenicu i da znanstveno materijaliziramo izdanjem ove monografije i njoj sličnih sadržaja. Možda će i aktualna gospodarska zbilja, gledajući iz povijesnog rakursa, osnažiti često spominjanu sintagmu Osijek – otvoreni grad. Otvorenost grada u drugoj polovini 19. stoljeća modernizirala je sveukupni život u gradu. Podsjećanje na ta vremena neka nam vrati vjeru u činjenicu da svoju nekadašnju srednjoeuropsku vrijednost i značaj nismo danas definitivno ispustili ili jednostavno rečeno profučkali. Na kraju jasan je moj zaključak da knjigu treba objaviti naravno uz čestitke autoricama.

Prof. dr. sc. Josip Vrbošić, Osijek

Sadržaj

RIJEČ UREDNIKA	7
KAROLINA DANAS značajna članica KRAŠ GRUPE	9
OSNOVNA DJELATNOST I PROIZVODNI PROGRAM	13
Uslužna proizvodnja	22
INVESTICIJE, RAST KOLIČINA PROIZVODNJE I BROJA ZAPOSLENIH	22
IZDVOJENI POGON RASADNIK	28
SUSTAV UPRAVLJANJA KVALITETOM i EKOLOGIJA	28
DRUŠTVENO ODGOVORNO POSLOVANJE	29
OD PILLEROVOG PAROMLINSKOG DRUŠTVA, KAROLINE, SLOBODE DO KRAŠ GRUPE	32
TRAGOVI OBITELJI PILLER.....	34
Doseljenje i ulazak u gospodarstvo Osijeka	34
Društvena aktivnost	36
Izgradnja i rad „Karolina“ paromlina	38
Ratne prilike.....	41
U NOVIM DRŽAVNIM GRANICAMA	41
Izgradnja tvorničkih zgrada i proširenje proizvodnje	42
Izgled tvornice	45
Otpuštanja radnika izazvala štrajk.....	45
Teška godina rada.....	46
Ovisnost o prilikama na tržištu	46
Obilježje proizvodnje	47
Dioničko društvo.....	49
Promjena imena tvornice	51
I. redovita Glavna skupština	53
Ulaganja i kvaliteta proizveli dobit.....	53
Javno izlaganje	55
Otežani gospodarski uvjeti.....	55
Snažan odraz gospodarske krize	56
Veliki požar u „Karolini“	57
Odgoda, pa ipak izgradnja nove tvornice	58
Obilježje proizvodnje	59
Svježi kapital i proširenje proizvodnje.....	61
Novo ime d. d.	61
Promjena u poslovanju – „izlazak“ Stjepana starijega	63
Konačno i dobit u poslovanju	63
Obilježje rada	65
Povećanje proizvodnje	66
Teškoće uvjetovane predratnim prilikama.....	66
U RATNOM VIHORU	67
Stanje u gradu	67
Obilježje rada i proizvodnje.....	68
Ratna svakodnevica i nova grana proizvodnje	69
Poslovni red.....	70
Proizvodnja u ratnim uvjetima.....	72
Tvornički kompleks.....	73
Ratni uvjeti rada i nadalje	75
Teška ratna svakodnevica	76
U posljednjoj ratnoj godini	77
POSLIJERATNO RAZDOBLJE	78
Ekonomska koncepcija novonastale države.....	78
O konfiskaciji	79

Uhićenja Pillerovih i sudski procesi.....	79
Smrtna presuda Stjepanu Pilleru.....	81
Oduzimanje / konfiskacija cjelokupne imovine.....	84
RODOSLOVLJE OBITELJI PILLER.....	85
Tvornica državno vlasništvo.....	86
Reducirana proizvodnja i postavljenje povjerenika.....	87
Izmjena imovinsko–ekonomsko–pravnog statusa.....	88
Prve radničke aktivnosti.....	88
SLOBODA, tvornica keksa i kruha.....	89
Promjena imena tvornice.....	90
O radničkom samoupravljanju.....	90
Spajanje i preimenovanje.....	91
Nova Uprava i obilježje proizvodnje.....	92
Novo uspješno rukovodstvo.....	95
Sajamska izlaganja i susreti kolektiva.....	97
Tvornica opet mijenja naziv.....	98
Organizacija rada i obilježja proizvodnje.....	98
Početak rada novih linija.....	101
Kasa uzajamne pomoći.....	101
Nastavak sajamskih izlaganja.....	102
Sportski život.....	103
Manji požar i obilježje proizvodnje.....	104
Prema prekretnici.....	106
Novi pogon – Industrijska slastičarna.....	107
Rekreacija i odmaralište.....	108
Sportski život – veliki uspjeh.....	110
Nova lokacija – novi izazovi.....	110
Odluka izgradnje na Zelenom polju.....	111
Promjena naziva poduzeća.....	112
Ulaganja i novi asortiman.....	112
Preseljenjem prvi u proizvodnji slanica.....	113
Rukovodstva radnih jedinica.....	115
Prvo predstavništvo.....	115
Novi naziv i značenje na državnoj razini.....	115
Kontrola kvalitete proizvoda.....	116
Zdravstvena zaštita.....	117
Nabava strojeva i povećanje proizvodnje.....	117
Provedba privredne reforme.....	118
O prodavaonicama.....	119
Informativne djelatnosti.....	119
Proširenje hale na Zelenom polju i modernizacija.....	120
Dobri rezultati proizvodnje i kvalitete.....	121
Tradicionalno obilježavanje Dana žena.....	122
Prodor na strano tržište.....	122
Kontinuitet sajamskog izlaganja.....	122
Sport i rekreacija.....	123
Izgradnja nove hale, nove linije i novi asortimani.....	124
Godina rekordne proizvodnje.....	125
Obilježje pekarstva.....	128
Obvezno upisivanje datuma.....	128
Bazen s dvostrukom primjenom.....	128
Potreba za novim odmaralištem.....	129
Završetak izgradnje, proširenje asortimana i novi rekord.....	129

Rekonstrukcija Centralnog pogona pekare	130
Svečano otvorenje.....	131
Požar u starom pogonu.....	132
Nova ambalaža i nove prodavaonice.....	132
Problemi naplate.....	132
Nagrade za vjernost kolektivu	133
Sportski život – koristan i aktivan odmor.....	133
Vlastito odmaralište	133
POTPUN PRIJELAZ NA INDUSTRIJSKU PROIZVODNJU.....	134
Rekonstrukcija Pogona Zeleno polje i posebno odjeljenje	134
Prelazak na skraćeni radni tjedan	135
Izmjena i dopuna Pravilnika o zaštiti na radu.....	135
Reizbor direktora i vrijedna nagrada	135
Najuspješnija godina	135
Novo skladište.....	137
Modernizacija laboratorija	137
Sportski život.....	138
Svečana proslava Dana dječje radosti	138
Godina prožeta poteškoćama i nestabilnostima	139
Nabava strojeva i novi malopakirani proizvodi	139
Unatoč poteškoća premašena sva očekivanja	140
Društveni život	141
Novi strojevi i postrojenja	141
Nezaobilazni proizvodi.....	142
Obilježen zlatni jubilej.....	142
Rekapitulacija rada i poslovanja	143
Osnivanje Stambene zadruge.....	144
Nastanak OOUR-a i proširenje rukovodstva.....	144
Sportski život.....	146
Dinamična i rekordna privredna kretanja	146
Razlozi veće potražnje	148
Pripojenjem prošireno poslovanje Pekarstva.....	148
Stambena izgradnja.....	148
Početak izgradnje zdravstvene stanice.....	149
Nepovoljni utjecaji, a proizvodnja rekordna.....	149
U pekari novi pogon, oprema i vrste kruha.....	149
Ustaljena praksa.....	150
U novoj ambulanti.....	151
Godina novih gradnji i ulaganja.....	151
Pad proizvodnje.....	151
Potrošnja u padu uz poskupljenja	152
Sportska natjecanja.....	152
Iz proizvodnje keksarstva	153
Iz proizvodnje pekarstva.....	153
Obilježje proizvodnje – i dalje smanjenje.....	154
Otvorenje novog restorana.....	154
Nagrade za vjernost.....	155
Složeni uvjeti privređivanja.....	155
Nove linije – dopune asortimana	156
Veliki investicijski zahvati	157
Prestižna priznanja.....	157
Izgradnja parkirališta i portirnice	157
Prestižni sportski rezultati.....	157

Proširenje asortimana diktira proizvodnju.....	158
Povećanje cijena konditorskih proizvoda.....	159
Obilježje proizvodnje na državnoj razini	159
Prigodne svečanosti	159
Uspješnost u natjecanjima i vlastito igralište	160
Promjene u rukovođenju.....	161
Obilježje proizvodnje i povoljno poslovanje.....	161
Početak izgradnje novog skladišta	162
Nastavak ulaganja.....	162
Znaci ekonomskih teškoća.....	163
Jedinstveni na državnom tržištu.....	163
Situacija na tržištu vrlo teška	163
Redovito održavanje.....	164
Promjene u rukovodstvu	164
Konačno završetak novih objekata.....	165
Utjecaj opće ekonomske situacije.....	166
Vrste proizvoda.....	166
Tvornici i nadalje najviša priznanja	167
Na državnoj razini ekonomska kriza	167
Godina teža i složenija.....	168
Nove proizvodne linije.....	169
Proizvodnja u državnim okvirima	170
Tradicionalna dodjela nagrada i susreti	170
Još veće teškoće.....	171
Narušena ekonomska stabilnost.....	171
Pokrenute nove linije	172
Gubici se povećavaju.....	173
U sportu dobri rezultati.....	173
Nastavak otežanog poslovanja.....	173
Novi stroj za pakiranje	174
Izbori direktora.....	174
Slastičarna u Keksarstvu.....	175
Na vrhu u proizvodnji punjenog čajnog i slanog trajnog peciva	175
Osobni dohoci putem štednih knjižica.....	176
Kolektivna proslava 1. maja	176
Slabije zanimanje za odmaralište.....	176
Udruživanje s IPK-om Osijek.....	176
U tvorničkom krugu prodavaonica	177
Neujednačenost proizvodnje	177
Daljnja ulaganja	178
Obustava rada u OOUR Keksarstvo	178
Veći poslovni rezultati	179
Novo iz proizvodnog programa.....	180
U samom vrhu	180
Tradicija Konditorijade; najbrojniji susret	180
Nova investicija.....	181
Inicijativa za gradnju nove pekare.....	181
Ukidanje OOUR-a.....	181
Obilježje kretanja na državnoj razini.....	181
Dvije velike investicije	182
Strmoglavi pad proizvodnje.....	182
Puštanje u rad nove linije	183
Posljednje Konditorske igre	183

Uspješnost u Radničkim sportskim igrama.....	184
Obilježje prilika u gospodarstvu.....	184
Izlazak iz SOUR IPK-a.....	184
Posljednji broj tvorničkih novina.....	185
U SAMOSTALNOJ REPUBLICI HRVATSKOJ	185
Prijelomno povijesno razdoblje.....	185
Ratna proizvodnja i prekid rada na Zelenom polju.....	185
Teške okolnosti rada.....	188
POSLIJERATNE PRILIKE	188
Pokretanje proizvodnje i novo rukovodstvo.....	188
Neostvarena proizvodnja i ratne posljedice.....	189
Rukovodstvo.....	190
Provedba Zakona o pretvorbi	192
Organizacija prema proizvodnim cjelinama	192
Obilježje proizvodnje.....	194
Nagradna igra – učinkovita marketinška akcija.....	195
I nadalje sigurnosne mjere	195
Blago povećanje proizvodnje	196
Remonti i nastavak ulaganja	197
O zgradi odmarališta.....	198
Tijek privatizacije	198
Provedba privatizacije.....	199
Unutrašnja organizacija.....	199
Daljnja ulaganja i obilježje proizvodnje	200
Proizvodni asortiman	202
Planirana proizvodnja.....	203
Proslava 75. obljetnice	204
Organizacijske promjene u Upravi društva	205
RAZDOBLJE VELIKIH PROMJENA	207
LURA GRUPA	208
Početak restrukturiranja – promjena vlasništva.....	208
Promjena rukovodstva i organizacijske strukture.....	209
Zatvaranje Pogona kolača i izdvajanje Maloprodaje.....	209
Prodaja Maloprodaje i zatvaranje Pogona Pekare.....	210
Nastavak restrukturiranja.....	210
Ponovo KAROLINA d.o.o.	211
Prodaja.....	212
Financijsko poslovanje (2002. - 2005.)	213
Razdoblje obilježeno promjenama asortimana	213
LORENZ BAHLSEN GRUPA	216
Promjena vlasništva, promjene u organizaciji i rukovodstvu.....	216
Provedba daljnjeg restrukturiranja	216
Financijsko poslovanje (2006. - 2010.)	217
Promjene u asortimanu	217
DANAS	219
Ulazak u Kraš grupu	219
SAŽETAK.....	220
SUMMARY	223
ZUSAMMENFASSUNG	226
ÖSSZESITÉS	229
PRILOG Tablični i grafički prikazi poslovanja kroz godine.....	232
IZ RECENZIJA	238